

Aký bude dopad súdnych žalôb na prácu lekárov?

Masár Oto¹, Fedorová Katarína²

¹Klinika urgentnej medicíny a medicíny katastrof LF UK Bratislava, Slovensko

²Právnická fakulta, Masarykova univerzita Brno – doktorand

Súhrn

V ostatnom období narastá počet sťažností a trestných oznámení na zdravotnú starostlivosť poskytovanú lekármi. Hnacím motorom zvýšeného počtu sťažností a až trestných oznámení smerujúcich voči lekárom obyčajne nie je racionálny podklad zhoršenie kvality práce, ale cielená kampaň smerujúca k negatívnej stránke zvyšovania právneho povedomia pacientov spočívajúca v nabádaní pacientov na podávanie sťažností a trestných oznámení na lekárov s cieľom dosiahnutia finančného profitu za údajné poškodenie zdravia.

Predkladaný článok dáva isté rady, ako sa má lekár správať, keď musí čeliť obvineniam zo strany orgánov činných v trestnom konaní v súvislosti s výkonom lekárskeho povolania.

Kľúčové slová: lekár – trestný čin – vyšetrovateľ – prokurátor

Abstract

Potential impact of criminal charges and claims of inadequate health care on the physicians' performance

In recent years an increasing number of criminal charges and claims of inadequate health care provided by doctors have been observed. The driver of this increased number of claims and criminal charges is not usually based on poor quality of work, but is a result of targeted negative campaigns directed to strengthening the legal awareness of a patient by encouraging patients to lodge complaints and criminal claims against doctors in order to achieve compensation for alleged injury.

The article gives some advice about how physicians should behave when facing allegations by the legal system.

Keywords: doctor – offense – investigator – prosecutor

Anest. intenziv. Med., 22, 2011, č. 2, s. 124–127

„Běda bude pacientovi, přestane-li být lékař sebevědomě odvážným a začne být právnícky opatrným.“
(Prof. Jirásek [7])

V súvislosti s výkonom povolania lekára prichádza k vážnym zásahom do telesnej integrity fyzických osôb, ktoré môžu mať za následok spôsobenie ujmy na zdraví, prípadne i smrti. V prípade lekárskeho výkonu sa však zásahy do telesnej integrity považujú za dovolené a legálne, ak sú vykonávané *lege artis*. Ide o štátom aprobovaný výkon povolania sledujúci liečebný cieľ, pri ktorom absentuje jeho protiprávnosť.

Výkon lekárskej činnosti sa v súčasnosti považuje za okolnosť vylučujúcu protiprávnosť. Lekár nie je trestnoprávne zodpovedný za riadne indikované a vykonané výkony [1, 2].

Avšak – akýkoľvek lekárskeho výkon, ktorý bol vykonaný bez súhlasu pacienta, alebo v rozpore s jeho súhlasom, sa považuje za protiprávny, a to i v prípade, že bol vykonaný odborne úplne bezchybne a prispel k liečbe pacienta (výnimkou je tzv. stav krajnej núdze).

V poslednej dobe sa lekár stáva terčom sťažností podávaných pacientmi a ich príbuznými hlavne na

Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, ale i na orgány samosprávy, prípadne na Lekársku komoru.

Citujeme z listu členom predsedníctva Lekárskej komory (informácia o poplatkoch a príspevkoch) zo dňa 13. 10. 2008: „V roku 2007 komora zaznamenala narastajúci počet sťažností na zdravotnú starostlivosť poskytnutú členmi komory. Orgány komory si pritom boli plne vedomé toho, že hnacím motorom zvýšeného počtu sťažností a až trestných oznámení smerujúcich voči lekárom nebolo zhoršenie kvality práce, ale cielená kampaň smerujúca k negatívnej stránke zvyšovania právneho povedomia pacientov spočívajúca v nabádaní pacientov na podávanie sťažností a trestných oznámení na lekárov s cieľom dosiahnutia finančného profitu za údajné poškodenie zdravia.“

Dnes už nie je zriedkavosťou, kedy je voči lekárovi začaté trestné stíhanie v súvislosti s výkonom jeho povolania, prípadne vedené občianske a súdne konanie o náhradu škody, spôsobenej lekárom pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti. V takýchto prípadoch sa lekár musí brániť proti nárokom iných osôb, prípadne sa musí snažiť si presadiť svoje práva. Právna cesta je je-

dinou možnosťou, ako môže lekár chrániť svoje profesionálne a osobné záujmy. V právnom spore samozrejme má každý záujem dosiahnuť pre seba čo najpriaznivejší výsledok [3, 4].

Ako to vyzerá v praxi

V praxi to vyzerá nasledovne. Oznamovateľ podá trestné oznámenie na Policajné oddelenie alebo na Prokuratúru. Vyšetrovateľ následne *vydá uznesenie o začatí trestného stíhania*, ktoré obsahuje opis skutku s jeho zákonným označením, nie však ešte konkrétneho obvineného. Obvinený je osoba, proti ktorej sa vedie trestné stíhanie. Do toho postavenia sa dostáva vtedy, keď vyšetrovateľ na podklade trestného oznámenia alebo zistených skutočností po začatí trestného stíhania dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin spáchala určitá osoba, vydá *uznesenie o vznesení obvinenia*, t. j. že sa táto osoba stíha ako obvinený (výraz „dostatočne“ treba vykladať tak, že sa nevyžaduje istota, ale stačí dostatočne odôvodnená pravdepodobnosť), ktoré doručí konkrétnemu obvinenému, a ten je potom predvolaný na výsluch (nie na vypočutie). Obvinený má právo požiadať o primeraný odklad prvého výsluchu na účely prípravy obhajoby – o tejto skutočnosti musí byť poučený. Odpis uznesenia o vznesení obvinenia zašle vyšetrovateľ do 48 hodín prokurátorovi.

Vznesením obvinenia sa realizuje ústavná zásada, že nikto nemôže byť stíhaný inak, ako zo zákonných dôvodov a spôsobom, ktorý ustanovuje zákon. Obvinenému zaručuje zákon *široké obhajovacie práva*.

Napriek tomu, je obvinený povinný sa na predvolanie na výsluch dostaviť, a ak tak neurobí bez dostatočného ospravedlnenia, možno ho predviesť – na to a iné následky neustanovenia musí byť v predvolaní upozornený.

Akým najzávažnejším obvineniam môže byť vystavený lekár [1, 2, 5]

1. Úmyselné trestné činy: ak páchatel chcel v zákone uvedeným spôsobom porušiť alebo ohroziť chránený záujem (priamy úmysel), alebo vedel, že svojim konaním môže také porušenie alebo ohrozenie spôsobiť a pre prípad, že to spôsobí, bol s tým uzročený (nepriamy úmysel). Zavinenie v oboch uvedených formách úmyslu je zložené kombináciou zložky vedomostnej (páchatel vedel, že môže následok spôsobiť) a zložky vôľovej (chcel následok spôsobiť, respektíve s možnosťou spôsobenia následku bol uzročený). *V prípade lekára ide najčastejšie o trestný čin ublíženia na zdraví podľa ustanovenia § 155 (úmyselné spôsobenie ťažkej ujmy na zdraví) a §156 Trestného zákona (úmyselné ublíženie na zdraví).*

Ťažkou ujmov na zdraví je zmrzačenie, strata alebo podstatné zníženie pracovnej spôsobilosti, ochromenie údu, strata alebo podstatné oslabenie funkcie zmyslového ústrojenstva, poškodenie dôležitého orgánu, zohyzdenie, vyvolanie potratu alebo usmrtenie plodu, mučivé útrapy a porucha zdravia

trvajúca dlhší čas. Ublížením na zdraví je také poškodenie zdravia iného, ktoré si objektívne vyžiadalo lekárske vyšetrenie, ošetrovanie alebo liečenie, počas ktorého bol nie iba na krátky čas sťažený obvyklý spôsob života poškodeného (§ 123 Trestného zákona);

2. Nedbanlivostné trestné činy: o nedbanlivostný trestný čin pôjde v prípade, že páchatel vedel, že môže spôsobom v zákone uvedeným porušiť alebo ohroziť záujem, ale bez primeraných dôvodov sa spoliehal, že také porušenie alebo ohrozenie nespôsobí (vedomá nedbanlivosť), alebo nevedel, že svojim konaním môže porušenie alebo ohrozenie spôsobiť, hoci o tom vzhľadom na okolnosti a svoje osobné pomery vedieť mal a mohol (nevedomá nedbanlivosť).

Za konanie sa však považuje i zanedbanie takého konania, na ktoré bol páchatel podľa okolností a svojich pomerov povinný, teda považuje i porušenie dôležitej povinnosti vyplývajúcej z páchatelovho zamestnania, postavenia alebo funkcie mu uloženej podľa zákona. *V prípade lekára ide najčastejšie o trestný čin ublíženia na zdraví podľa ustanovenia § 157 (spôsobenie ťažkej ujmy na zdraví z nedbanlivosti) a § 158 Trestného zákona (ublíženie na zdraví z nedbanlivosti).*

V našom prípade sa pod pojmom chránený záujem rozumie „záujem na ochrane zdravia ľudí“[6].

Súčasná prax je taká, že súdne konanie k nadobudnutiu platného rozhodnutia trvá niekoľko rokov a za ten čas je lekár pod obrovským tlakom. V prípade malých kolektívov je nezanedbateľným faktom i tlak okolia a pochybovanie o pravde lekára.

Lekár spravidla:

- prepadne panike po začatí trestného stíhania;
- začne analyzovať daný prípad, avšak cez emocionálny zorný uhol;
- niektorí v každom pacientovi začnú vidieť potenciálneho sťažovateľa;
- najväčšie je však to, že časť lekárov začne o sebe pochybovať.

Ako sa správať, keď je lekár predvolaný na výsluch ako obvinený, respektíve ako sa správať, ak je lekárovi doručené predvolanie na výsluch obvineného:

- Neprepadajte panike, nakoľko trestných oznámení pribúda, bude to patriť medzi časté formy vyžitia lekárov.
- Nechodte na výsluch bez advokáta.

Je potrebné si uvedomiť si, že prostredie polície je lekárom cudzie, a nie je nám obyčajne naklonené (je to atmosféra v spoločnosti – kriminalizovať lekárov). Obyčajne to vedie k rozhorčeniu, najmä v prípade, keď má lekár pocit, že pre pacienta urobili maximum. Doporučuje sa advokáta kontaktovať už po doručení uznesenia o vznesení obvinenia. Obvinený si môže zvoliť ktoréhokoľvek advokáta zapísaného do zoznamu advokátov Advokátskej komory.

Z praxe však môžeme konštatovať, že praktický výber advokáta je často kľúčovým rozhodnutím v celom konaní. Tak, ako lekár vo svojom špecializač-

nom odbore sa nechce vyjadrovať napríklad k problematike z iného špecializačného odboru, i v advokátskej obci existujú špecializácie. Môže sa stať tragédiou, ak lekára obhajuje advokát s praxou v obchodnom práve, ktorý podcení dôsledky odsúdenia pre lekára a závažnosť celého konania.

Uvedomujeme si isté rozdiely v zákonoch SR a ČR, ale podstatné postupy sú zhodné.

Podľa ustanovenia § 121 ods. 2 Trestného poriadku pred výsluchom musí byť obvinený poučený, že má právo vypovedať, odoprieť výpoveď, právo zvoliť si obhajcu, právo požiadať o ustanovenie obhajcu, právo žiadať, aby sa obhajca zúčastnil na výsluchu a bez jeho prítomnosti nevypovedať.

Ak je lekár vypočutý bez advokáta a vyšetrovateľ mu ponúkne dohodu s prokurátorom o vine a treste, nie je vhodné na ňu pristúpiť s pocitom, že to chce mať čím skôr za sebou. Týmto spôsobom lekár príde o zamestnanie. Pre prácu v EÚ je potrebné potvrdenie o bezúhonnosti a lekárskej praxi za posledných päť rokov (Certificate of Good Standing, CofGS), ktoré vydáva SLK (Slovenská lekárska komora) a kde bezpodmienečnou podmienkou na vydanie certifikátu CofGS) je o. i. i žiadny záznam v registri týkajúci sa disciplinárneho postihu akéhokoľvek druhu.

Podľa ustanovenia § 213 písm. b) Trestného poriadku iba prokurátor je oprávnený uzatvoriť s obvineným dohodu o vine a treste, a to iba v prípade, ak výsledky vyšetrovania dostatočne odôvodňujú záver, že skutok je trestným činom a spáchal ho obvinený, ktorý sa k spáchaniu skutku priznal (§ 232 ods. 1 TP). Vyšetrovateľ uzatvárať dohodu o vine a treste nemôže, pričom ju obvinenému nesmie ani „ponúkať“. Vyšetrovateľ je však povinný poučiť obvineného o možnosti uzatvoriť dohodu o vine a treste s prokurátorom.

JUDr. Jan Mach vo svojej publikácii Lékař a právo [7] odporúča v prípade právnych problémov sa správať nasledovne:

1. Ak nastane právny problém (trestné oznámenie, žaloba, sťažnosť), nereagujte chaoticky. Vždy si najskôr ujasnite odbornú stránku veci – došlo, či nedošlo k odbornému alebo právnenému pochybeniu? Je daná príčinná súvislosť s následkom? Aká je dôkazná situácia? Podľa to zvolte ďalší postup.
2. Ak je proti vám zahájené trestné stíhanie a neuznávate svoju vinu, vždy ihneď podajte sťažnosť proti uzneseniu (v ČR stačí i tzv. banketní), odpor proti trestnému príkazu alebo odvolanie proti odsudzujúcemu rozsudku. Ak je podaná žaloba o náhradu škody a vydaný platobný rozkaz, podajte ihneď odpor.
3. Výpoveď pre políciu si vopred pripravte a policajtovi ju nadiktujte alebo predložte. Nepripustíte, aby ju sám chaoticky a „policajným jazykom“ formuloval.
4. Proti útokom na svoju profesnú česť sa máte právo brániť jednak podľa mediálnych zákonov, tak i žalobou na ochranu osobnosti i trestným oznámením pre ohováranie.

5. Ak ste lekár a člen ČLK (České lékařské komory), využívajte právnej kancelárie ČLK i možnosti vyžiadať si odborný posudok vedeckej rady ČLK (v SR vstup SLK do právnych problémov nie je tak rozsiahly).

Prostriedky súdu

Samosudca môže na základe obžaloby vznesenej prokurátorom, obsahujúcej príslušnú dokumentáciu a posudok, príp. posudky súdnych znalcov vydať trestný rozkaz – jedná sa o rozhodnutie o vine obžalovaného bez pojednávania, trestom je často trest odňatia slobody s odkladom – „podmienečný trest“. Proti tomuto rozhodnutiu je možné podať odpor, v dôsledku čoho sa trestný rozkaz zruší a vo veci je nariadené pojednávanie.

V ČR sa stalo, že sa tento polročný podmienečný trest po podaní odporu na doporučenie zamestnávateľa zmenil na základe posudku znaleckého ústavu na trojročný trest nepodmienečne do väznice s ostrahou, 6-ročný zákaz činnosti.....

Ak sú proti vám použité posudky znalcov v príslušnom odbore, máte právo sa obrátiť vy, alebo váš obhajca na ktoréhokoľvek znalca zapísaného v zozname znalcov na ministerstve spravodlivosti v príslušnej odbornosti. Pozor! Znalcom je len ten, kto je zapísaný v zozname znalcov, ktorý je uverejnený na serveri MS (ČR, SR).

Opakovane sa stáva, že i vyšetrovateľ operuje s posudkami, o ktorých prehlasuje, že sú znalecké, ale nespĺňajú podmienky dané príslušným zákonom – niektorí kolegovia neváhajú použiť nepríslušný, prípadne falošný titul i so štátnym znakom.

Záver

Častá kriminalizácia lekárskej praxe môže mať za následok, že sa dostane do mantinelov právneho poriadku a strachu z právnych následkov konania lekárov. V podstate neexistuje inštitúcia, ktorá by sa nás zastala, tlak médií je proti nám, médiám ide spravidla len o atrakciu, nie o pravdu, ľahko skreslia skutočnosť, nerozumejú tomu. Ide im o to, vytvoriť produkt, ktorý sa dobre predáva. Ak sa obrátia o vyjadrenie experta od písacieho stola, ktorý vašu prácu a podmienky nepozná, môžu z vás vopred vyrobiť kriminálny živel.

Pri podaní trestného oznámenia občan neplatí poplatok a nesie iba veľmi diskutabilné riziko trestného stíhania pre trestný čin krivého obvinenia podľa ustanovenia § 345 Trestného zákona (úspešná žaloba na ochranu osobnosti je u nás ilúziou). Dopad na naše konanie ukážu len nasledujúce roky.

Je preto dôležité, aby lekári vedeli adekvátne čeliť obvineniam bez toho, aby ich to psychicky a profesijne zničilo.

Literatúra

1. Barancová, H. et al. *Medicínske právo*. SAV, 2008.
2. Čentéš, J. et al. *Trestné právo, Trestný zákon*. SEPI: Žilina, 2006.
3. Křepelka, F. *Evropské zdravotnické právo*. Lexis Nexis: Praha, 2004.
4. Novotný, O. et al. *Trestní právo hmotné, Obecná část*. ASPI: Praha, 2003.
5. Solnář, V. et al. *Základy trestní odpovědnosti*. Orac: Praha, 2003.
6. Šámal, P. et al. *Trestní zákon, Komentář*. 5 vydání, CH. Beck: Praha, 2003.
7. Mach, J. *Lékař a právo, Praktická příručka pro lékaře a zdravotníky*. Grada: Praha, 2010.

Došlo dne 10. 1. 2011.

Přijato do tisku dne 3. 2. 2011.

Adresa pro korespondenci:

Prof. MUDr. Oto Masár, PhD.

Klinika urgentnej medicíny a medicíny katastrof

Špitálska 24

813 72 Bratislava

Slovenská republika

e-mail: otomasar@voila.fr

ZPRÁVY ČSIM

Zápis ze schůze výboru ČSIM

Ostrava 25. 1. 2011

Přítomni: Matějovič, Novák, Šrámek, Kula, Vobruba, Satinský, Šerclová, Pařízková, Maňák, Dostál, Herold, Cvachovec

Guarant: Králová

Omluveni: Černý, Ševčík, Drábková, Fedora

1. V úvodu byl schválen zápis minulé schůze.
2. V. česko-slovenský kongres intenzivní medicíny, Praha 11.–13. 5. 2011 – informoval Dostál, program téměř hotový, chybí reakce od neurologů. Na středu 13. 5. jsou připravovány 3 workshopy, fa Nutricia se musí rozhodnout mezi 2 možnostmi: buď firemní sympozium se standardním servisním poplatkem, nebo workshop pořádaný ČSIM, jehož obsah bude garantovat člen výboru ČSIM (Novák) a účastníci budou povinni uhradit poplatek. Dostál pověřen jednáním s firmou. Program na pátek 13. 5. prodloužen do 14 hod.
3. Spolupráce se Slovenskou společností anesteziologie a intenzivní medicíny (SSAIM) při přípravě kongresu 2012 – SSAIM bude oficiální cestou oslovena ke stanovisku a garanci případné další spolupráce (zajistí Černý, Matějovič).
4. On-line přenosy z kongresu ČSIM pro Akutně.cz výbor ČSIM nedoporučil.
5. Web ČSIM – aktuální stav (formuláře pro vkládání příspěvků, publikování materiálů z kongresů, autorizace, nové rubriky aj.) – informoval Kula a za Guarant Králová.
Odsouhlasena myšlenka elektronického newsletteru. Kula schválen prostředníkem mezi příspěvateli a webmasterem. Kula připraví obecný manuál pro práci s webem (termín do 28. 2. 2011). Schválena rubrika „názory“ a formulář pro vkládání příspěvků. Guarant ověří možnost využití sociální sítě na stránkách ČSIM pro její členy.
6. Inzerce na webových stránkách ČSIM – stanovisko k pravidlům. Výbor souhlasí s placenou inzercí pro komerční subjekty (ceník podle návrhu Guarant). Neplacená inzerce všech akcí s podporou ČSIM, ostatní bude zpoplatněno podle návrhu Guarant (Králová).
7. Cobatrice syllabus – Novák informoval: česká verze dokončena, současná podoba textu je velmi rozsáhlá, bude upravena do stručnější podoby. Výbor souhlasí s návrhem uveřejnění COBATRICE na webových stránkách ČSIM (zatím jako aktualita, bude vytvořena nová záložka EDIC – Kula, Matějovič) a zkrácené verze v časopisu Anesteziologie a intenzivní medicína. Editorial připraví Černý. Česká chirurgická a pediatriká společnost projedná návrh ČSIM na uveřejnění materiálu s doprovodným editorialem ve svých periodických (Satinský, Vobruba).
8. Prof. K. Cvachovec – výbor souhlasí s udělením čestného členství ČSIM.
9. Záštit nad „grantem“ firmy Astra Zeneca (AZ) na projekt „EPOSS, Sepsis–Q. Udělení záštity výborem odloženo do příští schůze výboru, nutné další informace od tvůrců projektu.
10. Kandidatura na hostování 12th World Congress of the World federation of Societies on Intensive Care and Critical Care Medicine 2017 – výbor s kandidaturou souhlasí.
11. Různé: Novák vyzval členy výboru k nahlášení akcí, které budou chtít záštitu ČSIM. Šerclová informovala o aktivitě SIM chirurgické společnosti: databáze nutriční podpory.
12. Termín příštího jednání výboru – začátek dubna, přesný termín bude sdělen korespondenčně.

Zapsal Ivan Novák.

Zápis prošel kontrolou místopředsedy: 31. 1. 2011.

Datum rozeslání zápisu členům výboru: 31. 1. 2011.